

Internet ja harrastukset

Jari Luomanen

Internetin käyttö ja harrastukset ovat yhä tärkeämpiä osia ihmisten elämää. Tutkin näiden välistä suhdetta 68 haastattelun kautta. Erilaiset tavat käyttää Internetiä voidaan kuvata jollakin tapaa kyseenalaisina tai hyväksyttävänä kontekstista riippuen. Erityisen kiinnostavaa on miten harrastukset tekevät Internetin käytön ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi. Harrastuksia kuvataan vakavaksi ja pitkäjänteiseksi toiminnaksi, johon usein sisältyy henkilökohtaisen kehittymisen elementtejä.

Johdanto

Harrastukset ovat tärkeitä ajanvietteitä monien ihmisten arjessa. Niiden tuomia haasteita, iloa ja elämyksiä kuvataan usein merkittäväksi osaksi elämää. Tilastojen valossa vapaa-ajan erilaiset sisällöt koetaan hyvin tärkeiksi ja ne ovat kasvattaneet viime vuosina merkitystään varsin tuntuvasti. Koko väestöstä niiden osuus, jotka kokevat vapaa-aikansa hyvin tärkeäksi, oli yli 60 prosenttia vuonna 2002. Trendi on kasvava sillä luku oli noussut 12 prosenttiyksikköä vuodesta 1991. Vastaavasti harrastusten tärkeäksi kokeminen on myös kasvussa ja melkein joka toinen koki harrastuksensa hyvin tärkeiksi vuonna 2002 (Liikkanen 2005, Nätti & Anttila 2002). Myös kotitalouksissa nopeasti yleistyneen Internetin erilaiset käytöt ja erilaiset käyttökulttuurit voidaan usein yhdistää vapaa-aikaan ja erilaisiin harrastuksiin. Mutta miten tutkia tätä harrastusten ja Internetin välistä suhdetta? Tässä artikkelissa tarkastelen erityisesti sitä, millaisia seurauksia harrastuskontekstilla on Internetin erilaisia piirteitä tai käyttöjä kuvattaessa.

Ymmärtääkseni paremmin Internetin ja harrastusten välistä suhdetta analysoin Internetin käyttöön ja harrastuksiin liittyviä selontekoja haastateluaineistosta, jossa ihmisiä on haastateltu heidän median ja viestimien käytöstään osana arkielämää. Aineistoon kuuluu 68 haastattelua, joissa on ollut mukana lähes sata ihmistä. Materiaali kerättiin vuosina 2001–2003 Media ja arki -hankkeessa, joka toteutettiin Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian sekä tiedotusopin laitoksilla. Haastatteluissa ihmiset puhuvat siitä miten he käyttävät Internetiä ja toisaalta kuvaavat havaintojaan ja mielipiteitään tähän liittyen. Puhe sisältää arvioita ja selontekoja siitä, millainen käyttö on hyvää ja millainen jollakin tapaa vähemmän hyvää tai jopa tuomittavaa. Internet ja sen käytöt tarkoittavat eri ihmisille hyvin monia eri asioita ja erilaisia käyttötapoja on lukemattomia. Samaten Internetin erilaiset sisällöt ja niihin liittyvät sovellukset ovat hyvin monipuolisia. Näistä voidaan tuottaa monenlaisia kuvauksia ja usein näissä arvioidaan erilaisten käyttöjen arvoa tai hyödyllisyyttä. Esimerkiksi verkkokeskustelemista tai päämäärätöntä surffailua on mahdollista kuvaila hyödyttömämpänä toimintana kuin vaikkapa aikataulujen hakemista tai matkalippujen varaamista Internetin välityksellä. Tällä tavoin Internetin käyttöä voidaan kuvata joko moraalisesti hyväksyttävänä tai arveluttavana asiana. Erityisen kiintoisa on huomio siitä, että harrastuskontekstissa median käyttöjen kuvaukset merkityksellistyvät siten, että ihmiset eivät tule tuottaneeksi käytön moraliteetteihin liittyviä selontekoja samalla tavoin kuin konteksteissa, joissa tällaista käyttöä ylevöittävä elementtiä ei ole.

Tarkastelen seuraavassa, miten Internetiin ja sen käyttöön liittyviä selontekoja tehdään ymmärrettäväksi harrastuskontekstissa. Tutkimuskysymys on, mitä erityistä harrastuskontekstissa on teknologian merkityksellistymisen kannalta ja toisaalta, millaisia merkityksiä harrastaminen ylipäättään aineistossa saa. Seuraavissa kappaleissa luon katsauksen käytettyyn aineistoon ja menetelmään sekä siihen, miten harrastuksia on tutkittu ja tarkastelen aineistosta löytyviä harrastukseen liittyviä kuvauksia. Lisäksi tarkastelen mediaan liittyviä selontekoja harrastuskontekstissa ja lopuksi keskustelen harrastukseen liittyvistä puhetavoista sekä kulttuurisista arvoista, joihin selonteissa käytettyjen diskursiivisten puhetekojen logiikka näyttäisi kytkeytyvän.

Haastattelupuheen luonnehdintaa

Harrastuksiin liittyen kertyi lukuisia kuvauksia, vaikka aineistoa ei kerätty harrastusteemaa erityisesti silmälläpitäen. Kuvausten suuri lukumäärä kuvastaa harrastamisen tärkeyttä ja kuvausten tarkasteleminen auttaa avaamaan harrastamisen merkityksiä. Analyysini keskittyy siihen, miten ihmiset tulevat kuvanneeksi erilaisia asioita ja millaisia merkityksiä he niille antavat. Menetelmä on diskurssianalyttinen. Potter ja Wetherell (1987) luonnehtivat tulkinnallisia repertuaareja kielellisiksi systeemeiksi, joita voidaan toistuvasti käyttää erilaisten sosiaalisten ja muiden ilmiöiden kuvaamiseen. Näissä systeemeissä erilaisia asioita ja tekoja arvioidaan ja muotoillaan jatkuvasti. Toistuvan käytön myötä ne paitsi ylläpitävät, myös uusintavat merkityksiä, joista vuorovaikutuksessa sosiaalisesti konstruoitu maailma koostuu. Siten tulokset eivät luonnehdi ihmisten käyttäytymistä saatikka mitään yksilöpsykologisiin motivaatioihin viittaavaa ominaisuutta. Sen sijaan medioista tai erilaisista käytöistä annettujen kuvausten logiikka sekä diskursiivinen subjektipositioiden hallinta ovat tarkastelun keskiössä. Näiden käsittely antaa toki mahdollisuuden välillisiin päätelmiin kulttuurissa vallitsevista arvoista, joihin kuvaukset kiinnittyvät. Analyysin olennainen tehtävä on erilaisten diskursiivisesti tuotettujen moraliteettien tunnistaminen aineistossa.

Vivien Burr (1995) toteaa, että tulkinnallisia repertuaareja käsitteleville tutkimuksille yhteistä on havainto ihmisten tuottamien kuvausten moraliteetteihin kiinnittyvästä subjektiposition hallinnasta. Ihmiset tuottavat kuvauksia, joiden eräs tärkeä elementti on kuvattuun tekemiseen tai merkityksenantoihin liittyvä oikeuttaminen. Ihmiset kiinnittyvät kulttuurissa vallitseviin arvoasetelmiin ja tuottavat kuvauksia, jotka ovat paitsi yleisesti ymmärrettäviä, myös määrittelevät heidän asemaansa vallitsevassa arvoilmastossa. Erinomainen esimerkki tämänkaltaisesta analyysistä on Pirjo Nikanderin (2002) diskurssianalyttinen tarkastelu ikään liittyvästä puheesta. Hän havaitsi, että ihmiset voivat tuottaa sillä tavoin rakentuneita selontekoja, että niiden avulla voidaan hallinnoida moraalista asemaa ja torjua mahdollisia epäilyksiä puhujan poikkeavasta asennoitumisesta vallitseviin arvoihin: ”Throughout the extracts we have seen a variety of discursive practises by which speakers fashioned the morality of their

accounts and how a combination of self-reflexive monitoring and defensive design was used to construct morally insulated accounts” (Nikander 2002). Tällä tavoin latautuneiden selontekojen tunnistaminen on mahdollista kiinnittämällä huomiota siihen, miten ihmiset merkitsevät jonkin asian tärkeäksi tuottamalla siitä erityisen tarkan tai puhujaa itseään tai muita jollakin tavalla luonnehtivan kuvauksen. Tällaisen tarkastelun avulla voi avata mediaan liittyvää puhetta ja harrastusten merkitystä kyseisessä kontekstissa.

Mitä harrastaminen on?

Aineistossa harrastuksista puhutaan monissa eri konteksteissa. Esimerkiksi haastattelija kysyy, liittyvätkö ne joihinkin median käyttötapoihin tai viestintään. Toisaalta ihmiset kuvaavat niitä myös spontaanisti. Mitä harrastuksilla sitten oikein tarkoitetaan? Mitä kyseisen sanan käyttö saa aikaan keskustelussa tai millaista toimintaa sillä kuvataan? Tarkastelin tätä asiaa käymällä aineistosta läpi kohtia, joissa puhutaan harrastuksista. Tyypillisesti ihmiset eivät erikseen tuota perusteluja sille, että käyttävät aikaansa johonkin harrastukseen, mutta kuvaavat kyseisen toiminnan sisältöjä ja omia saavutuksiaan sen parissa.

Sanaa harrastus käytetään aineistossa useilla eri tavoilla. Harrastuksia ei kuvata pelkästään jollakin tavalla erillisenä vapaa-ajan vietteenä, vaan pitkäkestoisina ja vakavina toimintoina, joihin liitetään myös henkilökohtaisen kehittymisen elementtejä. Harrastuksia kuvataan usein varsin keskeisenä elämänsisältönä ja asiana, joita ihmisellä ”pitäisi” olla elämässään. Harrastukset saatetaan kuvata muuttopäätöksen osaksi ja ne ylipäättään kuvataan toiminnaksi, johon on mielekästä sijoittaa aikaa ja energiaa pitkälläkin aikavälillä. Toisaalta harrastuksista kysyttäessä ihmiset voivat tuottaa selontekoja, joissa he perustelevat eri syin sitä, miksi juuri nykyisin heillä ei ole aikaa harrastaa. Näiden perustelujen tuottaminen onkin selvän ero sen välillä syntyvätkö kuvaukset harrastuksesta spontaanisti vai haastattelijan esille nostamana tilanteessa, jossa haastateltavalla ei ole ainakaan juuri sillä hetkellä aktiivisia harrastuksia. Harrastukset kuvataan vapaa-ajan sisältönä, joka erottuu työelämän stressistä ja velvollisuuksista.

Niitä kuvataan itselle tärkeinä ja sitoutumista niihin pidetään olennaisena. Harrastuksiin liittyvissä selonteoissa niitä verrataan satunnaisiin ja pinnallisiin ajanvietteisiin, joita ei haluta kuvailla vakavina harrastuksina. Tämä toimii tärkeänä erotteluna, kun korostetaan vakavan harrastuksen merkitystä muihin ajanvietteisiin verrattuna.

Aineiston perusteella harrastukset siis pääasiassa kuvataan toimintana, johon liittyy monia arvostettuja piirteitä. Niiden kautta voidaan kuvata aktiivista elämäntapaa ja halua itsensä kehittämiseen. Harrastusten puuttumisesta kerrottaessa tuotetaan usein kuvauksia tähän johtaneista syistä, joita elämässä on – näin voidaan oikeuttaa aktiivisten harrastusten puuttuminen. Tyypillisesti tällaisiksi syiksi kuvataan kiire töissä tai perhe-elämässä. Tällaisella kuvauksella myös jätetään tilaa sellaiselle tulkinnalle, että muutoin harrastuksia olisi ja toisaalta mahdolliset oletukset laiskuudesta tai innottomuudesta tulevat torjutuksi. Puhetavat osoittavat, että harrastusten kulttuurinen kuva on varsin arvostettu. Harrastukset tarjoavat viitekehyksen, jonka yhteydessä vapaa-ajan toimintoja voidaan kuvata ymmärrettävästi ja kulttuurisesti ongelmattomalla tavalla.

Harrastus ja Internetin käyttö

Internetin käyttöä ja siihen liittyviä yleisempiä huomioita kuvaillaan aineistossa varsin monilla eri tavoilla. Kuvaukset sisältävät usein moraliteetteja käytön hyväksyttävyyteen ja käytetyn ajan hyödyllisyyteen liittyen. Käyttämäni sosiaalisen konstruktionismin oletuksiin nojaava tarkastelu mahdollistaa näiden moraliteettien diskursiivisen muotoutumisen tarkastelun. Sen tutkiminen hyväksyvätkö ihmiset jollakin tavalla ”oikeasti” tai sisimmässään joitakin median käyttäjä rajautuu analyysin ulkopuolelle. Sen sijaan kiinnostuksen kohteena on, miten he tulevat niitä kuvanneeksi ja millaisiin kategorioihin tai jäsenyyksiin vedoten he tekevät itsensä ymmärteyksi. Internetin käyttöä voidaan kuvata yhtäältä vailla mitään käyttöön liittyviä perusteluja, siis ilmeisen legitiiminä toimintana. Toisessa kontekstissa taas jokin käyttö saattaa tulla kuvatuksi asiana, joka on jollakin tavalla turhanpäiväinen ja suoranaista ajan tuhlausta. Erilaiset verkkofoorumit ovat hyvä esimerkki Internetin käyttökohteesta, joka voidaan kuvata hyvin monin eri tavoin: niiden kautta tapahtuva vuorovaikutus voi selonteoissa

tulla kuvatuksi hyväksyttävänä, arveluttavana tai hyvinkin tuomittavana. Kyse ei ole niinkään siitä, mikä tarkalleen ottaen on kanssakäynnin muoto teknisesti toteutettuna sovelluksena vaan siitä, millä tavoin toiminnan syitä voidaan kuvata. Esimerkki 1 sivuaa keskustelua verkkoyhteisöistä.

Haastattelija: Niin tota, niin virtuaaliyhteisöistä? Jäiks siulla kesken?

Haastateltava: Joo. Mie aina ihmettelen niitä. Etten mie, mie en niinku viittis käyttää omaa aikaani sellaseen... semmoseen viihteelliseen. Mie hyvin ymmärrän, jos on esimerkiks tämmönen koiraharrastajien porukka, tai mie ite työkäytössä kollegojen kanssa. Postitusryhmään on tosi hyvä ja... ja voi niinku, just sitä, että kysyy apua ja neuvoa ja... tukea. Tai semmosta. Mutt sitte niinku tämmönen, että satunnaisten ihmisten joukko, tai, tai tekeytyä joksikin muuksi ja leikkiä, niin se ei niinku kiinnosta yhtään. Ei oo niinku keksiny, mikä se pointti on, että...

Esimerkki 1. Haastateltavana nainen iältään 41-50 vuotta.

Haastateltava kuvaa Internetin käyttöä mielenkiintoisella tavalla kahteen erityyppiseen jäsenyykseen vedoten ja niitä keskenään erotellen. Viihteellinen käyttö ja työkäyttö ovat erityyppisiä ja hyödyltään erilaisia kategorioita ja tässä yhteydessä harrastukset rinnastetaan enemmän työ- kuin viihteelliseen käyttöön. Hyväksyttävän käytön kriteereiksi tässä selonteossa nousevat selkeä tarkoituksenmukaisuus ja käytön hyödyllisyys. Näiden myötä myös ihmisten vuorovaikutus kuvataan hyväksyttävänä mutta niiden puuttuessa käyttö kuvataan viihteellisenä ja sikäli jollakin tapaa vaikeammin perusteltavana. Selonteossa tehdään siis ymmärrettäväksi eroa oikeutetun ja kyseenalaisen käytön välillä. Siitä ei käy konkreettisesti ilmi, mikä viihteellisessä käytössä on tuomittavaa mutta selonteko jättää tilaa sellaiselle tulkinnalle, että logikka juontuu kulttuurissamme varsin laajalti jaettuun ajatukseen siitä, että tehokas ja hyödyllinen ajankäyttö on hyveellistä. Vakava suhtautuminen asioihin tulee näin kuvatuksi ylevämpänä kuin viihteellinen tai pinnallinen leikkittely. Kuvauksessa viitataan myös mahdollisuuteen, että verkossa vuorovaikutuksessa olevat ihmiset voivat tekeytyä muiksi mitä he todellisuudessa ovat ja että tällainen olisi erityisesti ongelma viihteellisen käytön kontekstissa. Harrastuskonteksti rinnastetaan työkäyttöön ja tulee siten kuvatuksi varsin hyödyllisenä ja arvotettuna toimintana. Niinpä yhtäläillä työ kuin harrastuksetkin muodostavat hyväk-

syttävän viitekehysten vuorovaikutukselle myös verkossa eikä se siten tule kuvatuksi ongelmallisena samaan tapaan kuin viihteellinen käyttö.

Harrastuksiin liittyvät teemat kuvaillaan siis hyväksyttäväksi keskustelunaiheiksi ja tähän käytetty aika hyödylliseksi. Tällaisen hyväksyttävän teeman yhdistäessä keskustelukumppaneita myös vuorovaikutukseen oleellisesti liittyvä luottamus kuvataan helpommaksi saavuttaa: kun vuorovaikutukselle on olemassa selkeä syy, jää vähemmän tilaa epäillä osallistujien motivaatioita. Vaikuttaakin siltä, että juuri harrastusten erityisyys on olennainen elementti kuvattaessa aiheeseen liittyvää vuorovaikutusta. Keskustelu kuvataan liittyväksi olennaisesti juuri harrastuksen sisältöihin eikä esimerkiksi keskusteluun osallistujien persoonaan. Toisaalta tällaiset kuvaukset jättävät mahdollisuuden tulkintaan, jossa harrastukset näyttäytyvät merkinä halusta kehittyä ja toimia aktiivisesti myös työajan ulkopuolella. Tällaisin diskursiivisin elementein kuvauksen tuottanut henkilö tulee miellelyksi ajankäyttöönään kriittisesti suhtautuvana ja erilaiset teknologian tuottamat uhat tiedostavana henkilönä.

Kuten edellä oleva aineistokatkelma osoittaa, harrastusteeman käyttö on eräs tapa, jolla käyttö on mahdollista kuvata hyväksyttävänä ja ”ylevämpänä” kuin jokin toinen, vaikkapa sitten katkelmassa kuvailtu viihteellinen käyttötapa. Paitsi keskustelukanaviin, myös muihin netin käyttöihin liittyviin kuvauksiin voidaan kohdistaa kriittisiä huomioita. Tyypillisiä esimerkkejä ovat päämäärätön surffaileminen ja ylipäättään runsas vapaaajan käyttäminen Internetiä selailen. Harrastusteeman vaikutus ei kuitenkaan ole sillä tavoin erityinen, että se jotenkin ainutlaatuisella tavalla tekisi käytöstä hyväksyttävää siinä missä se ei muuten olisi lainkaan mahdollista. Tässä mielessä se piirtyy osaksi laajempaa tarvetta tuottaa Internetin käyttökuvauksia, joita rationaaliset syyt tekevät hyväksyttäväksi. Haastatte- luissa on toki paljon kuvauksia erilaisista käyttötavoista, jotka ovat jollakin ilmeisellä tavalla hyödyllisiä tai tarpeellisia kuten työhön liittyvät informaatiohaut, aikataulut ja lippuvaraukset eikä niiden yhteydessä juurikaan ole tarvetta tuottaa käytölle mitään erityisiä perusteluja. Nämä ovat jollakin oleellisella tavalla välttämättömiä tapoja käyttää Internetiä. Vapaa-aikaan sijoittuvat käytöt kutsuvat herkemmin erilaisia perusteluja esiin ja niiden tarkoituksena on tehdä käyttöä hyväksyttäväksi ja ymmärrettäväksi siten, että puhujan henkilökohtainen positio säilyy halutun kaltaisena. Niinpä

tällaisissa konteksteissa kuvauksin liittyy olennaisena osana diskursiivisia elementtejä, joilla moraliteetteja ja tätä positiota hallinnoidaan ja mahdolliset ei-toivotut olettamukset tulevat torjutuiksi.

Internet on tullut tunnetuksi kenttänä, johon mahtuu valtava määrä erilaisia sisältöjä. Se mitä ihmiset tulevat kulloinkin tästä kirjosta valikoineeksi on asia, johon ei haastattelumateriaalein voida vastata. Kiinnostuksen keskiöön nousevatkin juuri ne tavat, joilla Internetin käyttöä kuvaillaan ja tehdään ymmärrettäväksi. Tätä taustaa vasten voidaan ainakin osittain ymmärtää, miksi Internetin käytöstä tuotettu puhe on niin usein erilaisten moraliteettien hallintaan tähtäävien selonteojen värittämää.

Johtopäätökset

Erilaiset tavat käyttää Internetiä kuvataan jollakin tapaa kyseenalaisina tai hyväksyttävänä kontekstista riippuen. E erityisen kiinnostavaa on miten harrastukset piirtyvät esiin kontekstina, joka varsin helposti tekee käytön kuvauksen ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi. Harrastukset ikään kuin sitovat kuvatus tekemisen osaksi jotakin suurempaa projektia, jota ohjaavat yleisesti kulttuurissamme arvostetut ja hyväksytyt tavat, joilla erityisesti vapaa-ajan toimintoja jäsenetään. Harrastuksia on tutkittu myös muilla tavoin ja muilla tieteenaloilla, esimerkiksi psykologian ja hoitotieteen parissa. Näissä tutkimuksissa harrastukset kuvataan usein toiminnaksi, jonka avulla ihmiset voivat hankkia tai ylläpitää erilaisia positiivisia asioita elämässään tai toisaalta harrastusten sisältämiä riskejä on arvioitu. Erilaisia harrastuslistoja on myös käytetty esimerkiksi luovuuden indikaattoreina (Wolfradt & Pretz 2001) ja toisaalta vapaa-ajan toimintojen merkitystä stressaavan työelämän vastapainona on tutkittu (Trenberth & Dave 2002). Hamilton-Smith (1990) painottaa vapaa-ajan monimuotoista luonnetta toteamalla, että yksinkertainen toteamus työajan ulkopuolella tapahtuvista toiminnoista ei riitä kuvaamaan vapaa-ajan merkityksiä. Hän ehdottaa, että yksilön kannalta vapaa-aika voisi pikemmin olla kokemus, joka tuottaa mielihyvää ja joka on seurausta vapaan tahdon mukaisesta tekemisestä paikasta ja ajasta riippumatta. Hän myös toteaa, että olisi hyvä erottaa käsitteet vapaa-aika ja erilaiset ajanvietteet toisistaan. Vapaa-aika voidaan

nähdä ei-työnä, kun taas erilaiset ajanvietteet tapahtuvat vapaa-aikana. Tässä mielessä harrastukset ovat siis erilaisia ajanvietteitä.

Toisaalta harrastuksia voidaan jakaa myös tavanomaisiin ja vakaviin ajanvietteisiin. Robert Stebbins (Stebbins 2001) on käyttänyt näitä termejä osoittamaan eroja lyhytjänteisten, välitöntä tyydytystä tuottavien ajanvietteiden ja pitkäjänteisemmän, suurempaa sitoutumista vaativien pyrintöjen välillä. Stebbins kuvailee tavanomaista ajanvietettä, kuten television katselua, toiminnaksi, joka edellyttää vain vähän tai ei lainkaan kokemusta ja joka tarjoaa vain niukasti tyydytystä. Toisaalta vakavat ajanvietteet, joita Stebbins kuvaa harrastajan tai vapaaehtoistyöntekijän pitkäjänteiseksi toiminnaksi, voivat tarjota syvempiä tyydytyksen tunteita monine haasteineen (Stebbins 2001; aiheesta myös Yoder 1997 ja Baldwin & Norris 1999). Gelber (1991) on tarkastellut työssäkäynnin ja harrastusten yhteyksiä ja eroavaisuuksia sekä sitä, miten harrastuskonteksti luo vapaa-ajan toiminnolle laajempaa hyväksyntää. Harrastukset synnyttävät myös laajaa taloudellista toimintaa. Vapaa-ajan toimintojen tuotteistumisen onkin sanottu olevan olennainen osa nykyistä vapaa-ajan kokemusta (ks. esim. Yoder 1997 ja Hamilton-Smith 1990). Harrastuksissa syntyviä kokemuksia ja tietoa on myös sovellettu tutkimuksessa ja tuotekehityksessä (Kotro 2005). Tällaista tutkimusta vasten aineistossa olevat kuvaukset harrastuksista jäsentyvät hyvin tässä tarkoitettujen vakavien harrastusten kategoriaan: ne ovat merkittävienkin investointien arvoista toimintaa, johon oleellisesti liittyy erityisten tietojen ja taitojen kartuttaminen.

Analyysin tavoitteena oli ensinnä ymmärtää, millaisia merkityksiä ihmiset liittävät toimintaan, jota he kuvaavat harrastuksena. Toisaalta harrastuskontekstin merkitys Internetin käyttökuvausten tuottamisessa oli keskeinen kiinnostuksen aihe. Se, millaisia vaikutuksia harrastusteemalla on Internetin käyttöön liittyvissä selonteissa puolestaan mahdollistaa keskustelun erilaisista kulttuurisista jäsenyksistä ja arvoista, jotka ovat kuvatun toiminnan kannalta oleellisia.

Harrastuksia kuvataan aineistossa sillä tavoin erityiseksi tekemiseksi, että niihin voi ja itse asiassa kuuluukin sijoittaa merkittävästi aikaa ja energiaa. Ilman tällaista panostusta tekeminen kuvataan pikemminkin joksikin muuksi, harrastusta ”kevyemmäksi” ajanvietteeksi. Tekemistä voidaan luonnehtia myös pohtimalla onko kyseessä *varsinainen* harrastus,

jolloin viitataan johonkin yleisesti jaettuun kriteeristöön pitkäjänteisestä ja painoarvoltaan merkittävästä toiminnasta. Harrastukset tulevat kuvatuksi erääksi elämän keskeisistä sisällöistä ja toiminnaksi, jota ihmisellä pitäisi olla elämässään. Jos varsinaista harrastusta ei kykene heti nimeämään, tuottavat ihmiset usein kuvauksen syistä, jotka vaikuttavat tilanteeseen. Paitsi, että kyseessä voi olla kulttuurinen oletus itsensä kehittämisen tärkeydestä myös vapaa-ajalla, toisaalta näiden kuvausten tuottamiseen voi vaikuttaa myös oletus siitä, että ihmisellä tulisi olla muutakin kuin työ elämässään. Harrastusten voidaan kuvailla vaikuttavan esimerkiksi muuttopäätökseen ja monella tapaa keskeisesti arjen jäsentymiseen. Keskeistä on, että harrastukset piirtyvät esiin toimintana, jonka eräs päämäärä on henkilökohtainen kehittyminen tietojen ja taitojen tai vaikkapa fyysisen kunnan kohonemisen myötä.

Toiminnan kuvaaminen harrastuksena luo kontekstin, jossa Internetin käyttö tulee ymmärretyksi hyödyllisenä ja tavoitteellisenä toimintana, joka usein myös kytkeytyy osaksi pitkäjänteistä tavoitteenasettelua. Tällainen kuvaus ei myöskään kutsu esiin laajoja perusteluja, joilla toimintaa muulla tavoin tehtäisiin ymmärrettäväksi. Tällaista harrastusdiskurssin käyttöä toimintaa ylevöittäväna resurssina voi tuskin pitää mitenkään erityisen aktiivisena toimintana. Pikemminkin se on osoitus ihmisten taidosta jäsentää kulttuurisia arvoja ja tuottaa niitä heijastelevia, yleisesti ymmärrettäviä kuvauksia toiminnastaan. Samaan tapaan kuin työtä sivuavat teemat, myös harrastuksiin kytkeytyvät toiminnot voidaan kuvata tärkeinä, jolloin subjektin hallinta ei edellytä muita erityisiä selontekoja, jotka kytkisivät toiminnan hyväksyttävällä tavalla kulttuurissa vallitseviin moraliteetteihin.

Harrastuksista puhutaan siis pääasiassa tavalla, jossa toiminnan tavoiteltavat ja hyväksyttävät piirteet korostuvat. Harrastustoiminnan arvostettu kulttuurinen kuva voi toimia myös resurssina, joka mahdollistaa vähemmän tärkeinä tai kyseenalaisina pidettyjen ajanvietteiden kritisoimisen. Jos vaikka perheenisä on kiintynyt tietokonepelien pelaamiseen, voi perheen äiti kuvailla tekemistä sanoen ”semmonen isin harrastus”. Tällöin harrastusten kulttuurisesti arvostettu asema toimii resurssina ironialle, kun se rinnastetaan johonkin mitä on kuvattu selvästi erilaisena, vähemmän ylevänä toimintana. Kun Internetin käyttöä kuvataan harrastusten kontekstissa, haastateltavat samalla liittivät tekemisen osaksi laajempaa

merkityskokonaisuutta ja torjuivat mahdolliset oletukset viihteellisestä, jollakin tapaa kevyemmästä ajanvietteestä. Tällöin Internetin käyttö kuvataan usein kyseenalaisena toimintana. Niinpä Internetin käytön ylevöityminen harrastuskontekstissa onkin vain osa laajempaa tarvetta rationalisoida käyttöä ja torjua mahdolliset ei-toivotut oletukset henkilön kyvystä erotella hyvää ja huonoa makua tai hänen mieltämänsä kulttuurisen kriteeristön hallinnasta.

Internetin käyttö harrastuskonteksteissa yhtäältä rinnastuu työkäyttöön ja toisaalta erottautuu viihteelliseksi kuvattua käyttöä vasten. Harrastusten erityisyys luo myös edellytyksiä selonteoille, joissa verkossa tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen katsotaan olevan tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä toimintaa. Myös henkilökohtaiset verkkosivut, joilla on harrastuksiin liittyvää informaatiota, voidaan kuvata mielenkiintoisempina kuin vaikkapa kuvaukset sivun pitäjän henkilökohtaisesta elämästä. Harrastukset siis voivat toimia viitekehystenä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa siten, että huomio kiinnittyy yksilöiden sijasta harrastukseen ja sen erilaisiin sisältöihin. Paitsi sosiaalisen vuorovaikutuksen, myös ajan käytön tekeminen hyväksyttäväksi on harrastusten yhteydessä helppoa. Muutoin kyseenalaiseksi usein kuvattu ”päämäärätön surffailu” saattaa harrastuskontekstissa, jossa voidaan kertoa pitkistäkin harrastukseen liittyvillä sivuilla seikkailuista, toimia osoituksena henkilön halusta kehittyä ja saada mahdollisimman paljon tietoa pitkäjänteiseen intohimoon liittyen.

Lähteet

- Baldwin C, Norris P (1999) Exploring the dimensions of serious leisure: “love me, love my dog!” *Journal of Leisure Research* 31 (1) 1-17.
- Burr V (1995) *An Introduction to Social Constructivism*. Routledge. London.
- Gelber S (1991) A job you can't lose: work and hobbies in the great depression. *Journal of Social History* 24 (4) 741-767.
- Hamilton-Smith E (1990) To leisure or not to leisure. *Youth Studies* 9 (4) 12-19.
- Kotro T (2005) *Hobbyist Knowing in Product Development. Desirable Objects and Passion for Sports in Suunto Corporation*. (Dissertation). University of Art and Design. (Publication Series of the University of Art and Design Helsinki A 56). Helsinki.

- Liikkanen M (2005) Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa: *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002*. Toim. M Liikkanen, R Hanifi, U Hannula, 5-30. Tilastokeskus. Helsinki.
- Nikander P (2002) *Age In Action. Membership Work and Stage of Life Categories in Talk*. The Finnish Academy of Science and Letters. Helsinki.
- Nätti J, Anttila T (2002) Tietotyön työajat, perhe ja työkuulttuurit. Teoksessa: *Työn muutos ja hyvinvointi tietoyhteiskunnassa*. Toim. M Härmä, T Nupponen, 68-80. Sitran raportteja 22. Sitra. Helsinki. Saatavissa: <<http://www.sitra.fi/Julkaisut/raportti22.pdf>>. (Luettu 16.5.2006).
- Potter J, Wetherell M (1987) *Discourse And Social Psychology*. Sage Publications. London.
- Stebbins R (2001) Serious leisure. *Society* 38 (4) 53-58.
- Trenberth L, Dawe P (2002) The importance of leisure as a means of coping with work related stress: an exploratory study. *Counselling Psychology Quarterly* 15 (1) 59-72.
- Wolfradt U, Pretz J (2001) Individual differences in creativity: personality, story writing and hobbies. *European Journal of Personality* 15 297-310.
- Yoder D (1997) A model for commodity intensive serious leisure. *Journal of Leisure Research* 29 (4) 407-430.